

Mäntsälän kulttuuripoliittinen ohjelma
vuosille 2007-2015

Sisällysluettelo

- 1. Kulttuuripoliittisen ohjelman lähtökohdat**
  - 1.1. Mitä kulttuuri on?
  - 1.2. Miksi kulttuuripoliittinen ohjelma?
  - 1.3. Ohjelman tavoitteet
- 2. Mäntsälän kunnallisen kulttuuritoiminnan lyhyt historia**
- 3. Kulttuurin nykytila-analyysi (SWOT)**
- 4. Kulttuurin kenttä**
  - 4.1. Kunnallisen kulttuuritoiminnan rooli
  - 4.2. Kulttuurityötä tekevien järjestöjen ja seurojen rooli
  - 4.3. Paikallisidentiteetin vaaliminen ja vahvistaminen
- 5. Toimenpideohjelma**
  - 5.1. Tilat kulttuurin käyttöön
  - 5.2. Avustukset
  - 5.3. Kulttuuritoimen työntekijä
- 6. Kulttuurivisio vuoteen 2015**

Ohjelman kannet on tehnyt kuvataiteilija Sinikka Ustinov-Jones

1. Kulttuuripoliittisen ohjelman lähtökohdat

Kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Näin sanoo laki kuntien kulttuuritoiminnasta (728/1992, 928/2000). Sinällään lause on yksiselitteinen ja selkeä, mutta se myös jättää kunnille paljon liikkumavaraa. Kuntien heikko taloudellinen tilanne on helposti johtanut siihen, että lain kirjaimesta huolimatta on jäänyt huomioimatta lain henki. Näin on käynyt myös Mäntsälässä.

Nyt laadittu kulttuuripoliittinen ohjelma pyrkii löytämään toimintamalleja, joiden avulla niukkoja resursseja voidaan parhaalla mahdollisella tavalla suunnata tukemaan mäntsäläläisten kulttuuritoimintaa ja paikallisen kulttuuriperinteen edistämistä.

1.1. Mitä kulttuuri on?

Kulttuuri tarkoittaa laajimmillaan ymmärrettynä ihmisen toiminnallaan muokkaamaa aineellista ja henkistä tilaa. Jokainen meistä kantaa mukanaan oman kulttuurimme arvoja ja koodeja – osin jopa tahtomattaan. Kulttuuri on kokonaisen yhteisön tapa elää.

Mäntsälän kulttuuripoliittisessa ohjelmassa kulttuuria tarkastellaan suppeamman määritelmän mukaan taideaineiden tasolla. Näin ollen kuvataiteet, teatteri, musiikki, tanssi, kirjallisuus ja kotiseututyö saavat päähuomion ohjelmassa.

Kulttuurin merkitys sekä yksilön että yhteisön hyvinvointia luovana tekijänä tunnustetaan. Kulttuurin merkitys kuntien imagon rakentajana on vahvistumassa. Kulttuuri voi tukea myös paikallisen elinkeinoelämän kehittymistä.

1.2. Miksi kulttuuripoliittinen ohjelma?

2000-luvulla kulttuurityötä tekevien järjestöjen aktiivisuus on lisääntynyt, uusia seuroja on perustettu ja jo olemassa olevien toiminta on elpynyt. Samanaikaisesti kunnallisen kulttuuritoimen puolella 1990-luvulla alkanut toiminnan ja määrärahojen supistuminen on jatkunut. Järjestökentän, kulttuuritapahtumia järjestävien tahojen ja yksityisten kuntalaisten taholta on esitetty toiveita kunnan kulttuuritoimen nykyistä aktiivisempaan otteeseen. Toivotaan kulttuuritiloja, avustusmäärärahojen lisäämistä ja käytännön tukea tapahtumajärjestelyihin.

Kuntalaisaloitteen pohjalta kunnanhallitus asetti 28.11.2005 § 362 työryhmän laatimaan Mäntsälän kunnalle kulttuuripoliittisen ohjelman. Työryhmän puheenjohtajaksi valittiin Kaisa Laine, varapuheenjohtajaksi Susanna Salokannel ja jäseniksi Anna Helin, Mia Lukumies ja Paul Lindholm. Työryhmän sihteerinä toimi amanuenssi Sirkku Mäkelä.

Aloitteessaan kuntalaiset ilmaisivat huolensa mäntsäläläisen kulttuurin saamasta vähäisestä taloudellisesta ja henkisestä tuesta viime vuosina. Kulttuuripoliittisen ohjelman toivotaan luovan tulevaisuudelle strategiset suuntaviivat, joiden pohjalta myös mahdollinen ja toivottava resurssien lisääminen on mielekästä.

1.3. Ohjelman tavoitteet

Mäntsälän kulttuuripoliittisen ohjelman tavoitteena on kertoa millaista kulttuuritarjontaa Mäntsälässä tällä hetkellä on, millaisia haasteita tulevaisuus tuo mäntsäläläiselle kulttuurielämälle ja miten niihin haasteisiin voidaan vastata.

Ohjelma selkeyttää ja tarkentaa käsitystä kunnallisen kulttuuritoiminnan tilasta ja mahdollisuuksista. Se sisältää kartoituksen kuntalaisten tarpeista, kuvaa kulttuurin nykytilannetta ja palvelutarjontaa Mäntsälässä. Näiden pohjalta nostetaan esiin keskeisimmät kehittämistarpeet strategisiksi päämääriksi.

Keskeisenä tavoitteena on luoda kuntalaisille entistä runsaampi ja monipuolisempi mahdollisuus osallistua, harrastaa ja nauttia kulttuurista.

2. Mäntsälän kunnallisen kulttuuritoiminnan lyhyt historia

”Joka ei vanhaa tunne, ei voi uutta, pysyväistä luoda.” Tämän lauseen kävijä kohtaa ensimmäisenä saapuessaan Sepänmäen museolle. Sopii myös tähän. Miten täällä Mäntsälässä on päädytty siihen, missä me nyt olemme?

Mäntsälässä – samoin kuin koko Suomessa – yhdistystoiminta on aina ollut vilkasta. Mäntsälän Kirkonkylään oli ensimmäinen nuorisoseura perustettu jo vuonna 1896 ja kolme vuotta myöhemmin vuonna 1899 perustettiin edelleen vireästi toimiva Ohkolan Nuorisoseura. Mäntsälän Taideyhdistyksen toiminta alkoi Mäntsälän taidekerhon nimellä vuonna 1955 ja Mäntsälän mieskuoro on aloittanut toimintansa vuonna 1945. Mainittujen lisäksi on toiminut ja edelleen toimii lukuisia muita. Yhdistysrekisterissä mäntsäläläisiä yhdistyksiä – sekä edelleen toimivia että toimintansa lakkauttaneita – on 300. Yhdistysten ja seurojen piirissä kulttuuritoiminta on siis ollut maaseudulle tyypilliseen tapaan vilkasta ja aktiivista.

Kunnan rooli on ollut vähäinen. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kunnalta ei liiennyt tukea yhdistyksille. Vuonna 1928 Mäntsälän kunnanvaltuusto totesi, ettei vapaata kansalaistoimintaa tueta. Raittiustyötä kyllä tuettiin ja vuonna 1934 paikallinen maatalouskerhoyhdistys sai avustusta. Nämä olivat kuitenkin enemmän poikkeuksia normaalikäytännöstä. Kunnan talouden parantuessa tuki yhdistyksille parani, mutta lamavuosina 1990-luvulla suunta kääntyi taas laskuun. Vuonna 2006 kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan budjetissa on kulttuuri- ja muihin avustuksiin varattuna 22.800 euroa.

Varsinaisesti kunnallinen kulttuuritoiminta sai alkunsa valtakunnallisena instituutiona 1960- ja 70-lukujen vaihteessa, kun syntyi ajatus siitä että kaikille kansalaisille tulisi taata mahdollisuus nauttia taiteesta. Taidenäyttelyt, teatterit ja konsertit piti järjestää siten, että kaikilla olisi varallisuudesta riippumatta mahdollisuus päästä nauttimaan taiteesta. 1970-luvulla tätä näkemystä laajennettiin siten, että kaikille tuli taata mahdollisuus myös itse harrastaa taidetta sen eri muodoissa.

Vuonna 1951 Mäntsälässä toimi vuoden ajan kulttuurilautakunta. Sen olemassaolosta todistaa käytännössä kunnalliskertomukseen sisältyvä toimintakertomus. Jo seuraavana vuonna lautakunnan nimi muutettiin toimintaa paremmin vastaavaksi nuorisotyö- ja urheilulautakunnaksi.

Kunnallista kulttuuritoimintaa ei 1950-luvulla Mäntsälässä käytännössä ollut. Vuonna 1963 perustettiin museo- ja kotiseutulautakunta ja 1966 Kansalaisopisto, joka ryhtyi tarjoamaan mm. teatteri- ja näyttelyretkiä ja taideopetusta.

1974 kunnanvaltuusto päätti ryhtyä noudattamaan ns. prosenttiperiaatetta. Kunnan julkisiin rakennuksiin oli hankittava taidetta, jonka arvo oli vähintään yksi prosentti rakennuskustannuksista. Päätöstä toteutettiin lamavuosiin saakka. Kunnallisen kulttuuritoiminnan piiriin voi jossain määrin laskea myös vuonna 1974 alkaneen Sepän Soitto-kansanmusiikkitapahtuman. Se on ainoa tapahtuma, jonka järjestelyissä kunta oli vahvassa roolissa sekä rahoittajana että käytännön asioiden hoidossa. Vuonna 1974 aloitti Mäntsälässä toimintansa myös Päijät-Hämeen musiikkiopiston sivupiste. Nykyisin toiminta on Porvoonseudun musiikkiopiston alla.

Kunnallisen kulttuuritoiminnan kulta-aika Mäntsälässä oli 1980-luku. 1.1.1981 astui voimaan laki kuntien kulttuuritoiminnasta (1045/80), jonka säännösten mukaan kunnassa tuli olla kulttuurilautakunta. Sen tehtäviin kuului mm. kulttuuritilaisuuksien järjestäminen, avustusten jakaminen ja yleisten edellytysten luominen kulttuuritoiminnalle kunnassa. Kunnille myönnettiin valtionosuutta kulttuuritoimen viranhaltijan palkkaukseen ja paikallisen kulttuuritoiminnan järjestämisestä aiheutuneisiin kustannuksiin.

Mäntsälässä kulttuurilautakunta perustettiin 25.5.1981. Se toimi aktiivisesti järjestäen näyttelyitä, konsertteja, teatterimatkoja, kuva- ja näyttämötaidekilpailuja. Lautakunta jakoi avustusten lisäksi vuosittain kulttuuripalkinnon, toimi matkailun edistämiseksi ja muutamien vuosien ajan lautakunnalla oli myös ystävyyskuntayhteys Viron Paideen.

Kunnalla oli kulttuurilautakunnan kautta edelleen kiinteä yhteys Sepän Soittoon, joka 1980-luvulla oli valtakunnallisestikin merkittävä tapahtuma. Myös Keisarin Kalaasien järjestelyissä kulttuurisihteeri oli aktiivisesti mukana.

Koko kunnan ja kaikkien kuntalaisten yhteinen suuri voimainponnistus oli Mäntsälän 400-vuotisjuhlat 1985. Niiden yhteydessä mm. kerättiin runsaasti kotiseudun historiaan liittyvää aineistoa ja valokuvia, joita käytettiin apuna Mäntsälän historia-kirjasarjaa tehtäessä.

1990-luvun alkupuolelta saakka kunnan kulttuuritoimen resurssit ovat joka suhteessa olleet varsin niukat. Kunnassa toiminut osa-aikainen kulttuurisihteeri irtisanottiin vuoden 1992 lopussa ja kulttuuritoimen määrärahoja on supistettu tasaisesti.

Kulttuuritoimen työtehtäviä ovat oman toimensa ohella hoitaneet vuoroin kunnansihteeri (nykyinen nimike hallintojohtaja) ja amanuenssi. Tällä hetkellä kulttuuritoimeen kuuluvia tehtäviä hoitaa amanuenssi ja niiden osuudeksi hänen työtehtävistään on arvioitu 15 %.

Hallinnollisesti kulttuuriasiat ovat vuosina 1993-1996 kuuluneet kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalle, vuosina 1997-2004 kunnanhallitukselle ja vuodesta 2005 alkaen uudelleen perustetulle kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalle.

Kun mäntsäläläistä kulttuurin kenttää tarkastelee eri vuosikymmeninä, voi hahmotella tiettyjä suuria linjoja. Kunnan rooli kulttuuritoimijana on ollut pitkälti riippuvainen taloustilanteesta, yhteiskunnan yleisestä suhtautumisesta kulttuuriin ja siihen kytköksissä olevasta lainsäädännöstä. Keskeisin ja

tärkein voimavara Mäntsälän kulttuuritoiminnan historiassa aina tähän hetkeen saakka ovat yhdistykset, seurat, talkooporukat – kuntalaisten omaehtoinen kulttuurinharrastaminen ja kulttuuritapahtumien tuottaminen. Lähes aina kunnan rooli on ollut tätä toimintaa tukeva.

3. Kulttuurin nykytila-analyysi (SWOT)

Kulttuuripoliittisen ohjelman laatimiseen liittyen toteutettiin keväällä 2006 kysely, jossa Mäntsälän kulttuurin kenttää haluttiin tarkastella seuraavien neljän osatekijän kautta:

- vahvuudet
- heikkoudet
- mahdollisuudet
- uhat

Kysely lähetettiin postitse tai sähköpostitse kaikkiaan 32 toimijalle, jotka tavalla tai toisella työskentelevät/ovat tekemisissä kulttuurin kanssa paikallisesti. Joukossa oli oppilaitoksia, kulttuurityötä tekeviä järjestöjä ja yrityksiä. Kyselyyn saatiin 11 vastausta.

Vahvuudet

aktiiviset, hyvin toimivat yhdistykset
talkoohenkeä, innostuneisuutta
vahvat perinteet ja siihen pohjaavat asiat (kartanot, kansanmusiikki, kädentaidot)
väkiluvun kasvu
tiedotus toimii, hyvä paikallislehdistö
Kuuma-yhteistyö

Mahdollisuudet

profiloituminen kansanmusiikkikunnaksi
oma kulttuurikeskus
kasvava kunta, hyvä sijainti, maaseutumaisuus
historiaan/perinteeseen pohjaavat tapahtumat
Kuuma-yhteistyö
kädentaitojen ympärille kehittyvät tapahtumat
luontomatkailu

Heikkoudet

tilojen puute kautta linjan, ammattitasoisen salin puuttuminen
kulttuurisihteeri puuttuu
kunnan tuki vähäistä
verkostoituminen vähäistä
toiminnot hajanaisia, ei päämäärähakuisuutta
seurojen työtä ei arvosteta
”suuri” tapahtuma puuttuu
kunnan laaja pinta-ala
miten sitouttaa ihmiset mukaan toimintaan?

Uhat

toimivia kulttuuritiloja ei saada
tekijöiden väsyminen, vetäjien puute
kunnan resurssit (henkilö/raha) jäävät
jatkossakin pieniksi
verkostoja ei saada toimimaan
koordinoitua ei ole
kunnasta nukkumalähiö, kuntalaiset eivät osallistu toimintaan, tapahtumiin

Kyselyä tehtäessä Kuusikunta-yhteistyö ei vielä ollut lähtenyt liikkeelle, joten vahvuutena tai mahdollisuutena mainitaan seutuyhteistyön osalta vain Kuuma. Yleisesti ottaen voi kuitenkin todeta, että seutuyhteistyössä koetaan selkeästi olevan hyviä puolia.

4. Kulttuurin kenttä

Mäntsälässä kulttuurin sektorilla tapahtuu koko ajan. Toiminta on aktiivista ja toimijat innolla mukana. Ongelmana ovat resurssien ja toimintaedellytysten vähäisyys ja toiminnan osittainen hajanaisuus. Kevään 2006 keskustelutilaisuudessa tilanne kiteytettiin sanaan kotikutoisuus. Mäntsälältä mm. puuttuu tasokas konsertti/esiintymissali, joka mahdollistaisi eri tyyppisten tapahtumisen suunnittelun nykyistä monipuolisemmin.

4.1. Kunnallisen kulttuuritoiminnan rooli

1980-lukua lukuun ottamatta Mäntsälässä ei ole ollut kunnallista kulttuurityöntekijää. Tällä hetkellä kulttuuritoimen tehtäviä hoitaa amanuessi. Käytännössä kulttuuritoimen budjetti ja kulttuuritoimeen varattu osuus työajasta mahdollistavat seuraavat tehtävät: avustusten jakaminen ja itsenäisyyspäivän ja veteraanipäivän tilaisuuksien järjestäminen yhteistyössä seurakunnan kanssa. Kuuma-yhteistyö on lisännyt jonkin verran tehtäviä (mm. Kuumaa Kulttuuria-lehden toimittaminen).

Taiteen perusopetusta annetaan kahdessa oppilaitoksessa: Mäntsälän kansalaisopistossa ja Porvoonseudun musiikkiopiston Mäntsälän toimipisteessä. Musiikkiopetuksen valtionosuus määräytyy oppilaskohtaisesti. Ei kuitenkaan automaattisesti, vaan valtion tukea saadaan rajallinen määrä. Oppilaitokset kustantavat opetuksen itse, mikäli musiikkiopetusta laajennetaan. Mäntsälässä on kunnan väkiluvun kasvamisen myötä tullut selkeitä paineita saada lisää oppilaspaikkoja. Musiikkiopisto on resurssiensa puitteissa onnistuneesti pyrkinyt vaikuttamaan asiaan lisäämällä koulu- ja päiväkotiyhteistyötä ja ryhmäopetusta. Kunnan talousarviossa oppilaspaikkakysymystä on vuodesta toiseen siirretty myöhemmille suunnitelmavuosille. Verkostoitumisen ja seudullisen yhteistyön kautta opisto pyrkii vahvistamaan asemaansa.

Mäntsälän kansalaisopistossa yleisen oppimäärän mukaista taiteen perusopetusta annetaan tanssissa (klassinen baletti) ja visuaalisissa taiteissa (kuvataide ja käsityö). Opetuksen laajuus sinällään on hyvä, mutta osaan kursseista olisi enemmän tulijoita kuin voidaan ottaa. Resursseja opetukseen olisi periaatteessa nykyistä enemmän, mutta pulaa on opettajista ja tiloista.

Kirjaston tilanpuute on jo useita vuosia ollut hankala, mutta uuden kirjaston rakentaminen on siirtynyt vuosi vuodelta. Määrärahojen niukkuus näkyy aineiston hankinnassa ja henkilökunnan työtilanteessa. Uuden kirjastovirkailijan tointa ei ole saatu toiveista huolimatta.

Nuorisotoimi tekee resurssiensa puitteissa hyvää työtä myös nuorille suunnatun kulttuurityön parissa. Nuorille järjestetään erilaisia musiikkitapahtumia ja viime vuosina erityisesti kädentaitoihin painottuva toiminta on lisääntynyt. Kulttuuri-, nuoriso-, liikunta- ja museotoimien yhdistyminen vuoden 2005 alusta kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen tulosalueeksi on tuonut uusia toiminnallisia vaihtoehtoja ja synergiaetuja.

Museotoimessa kunnan heikko taloustilanne näkyy monin tavoin. Vuoden 2006 alusta kunta on pudonnut pois museotoimen valtionosuuden piiristä. Valtionosuus on sidottu päätoimiseen museoammattilliseen henkilöstöön ja Mäntsälässä museon amanuessin toimenkuvaa on laajennettu niin paljon, ettei päätoimisuuden määritelmä enää täyty. Talousarvio sisältää pääosin palkkakulut ja sisäiset vuokrat, toimintamenoihin jää vuositasolla alle 5 000 €. Kotiseutumuseon ylläpitämisestä

on käytännössä luovuttu rakennuksen huonon kunnan ja resurssien vähäisyyden vuoksi. Sepänmäen käsityömuseo on avoinna kesäisin ja joulutapahtuman aikana.

Kunnan hallinnoimia tiloja käytetään runsaasti myös kulttuuritapahtumiin. Monet kunnan tarjoamat tilat ovat kuitenkin huonokuntoisia tai sopivat kulttuuritoimintaan huonosti. Tiettyjen kunnan omistamien tilojen, kuten Apposen kiinteistön ja meijerin saneeraamisesta kulttuurin käyttöön on käyty runsaasti keskustelua. Monitoimitalon tilojen käyttöä voisi myös harkita osin kulttuurin käyttöön. Kunta perii tiloista vuokraa käyttäjiltä sen mukaan kuka varaaja on ja minkä tyyppinen tilaisuus on kyseessä. Tiloja käyttävien järjestöjen taholta toivotaan yleisesti, että kunta joko luopuisi vuokrien perimisestä kokonaan tai ainakin laskisi niitä tuntuvasti. Toisella kädellä kunta myöntää järjestöille avustusta toimintaan ja toisella kädellä ottaa niitä tilavuokrien muodossa pois. Kunnan laajuus asettaa kuntalaisia eriarvoiseen asemaan: matka keskustaan saattaa olla pitkä, omalta kylältä löytyy vain koulun veistosali tai vaihtoehtoisesti kylä ylläpitää esim. nuorisoseuran taloa ilman kunnan tukea.

Millainen kunnallisen kulttuuritoiminnan roolin sitten tulisi Mäntsälässä olla? Sen tulisi ylläpitää kulttuuritoimintaa niinäkin aikoina, jolloin seurojen talkoohenki ja aktiviteetti eivät ole vahvimmillaan: se ikään kuin takaa kulttuurin perustason kunnassa. Kunnallinen kulttuuritoimi koordinoi eri tahojen välistä yhteistyötä ja on osaltaan luomassa edellytyksiä entistä monipuolisemmalle ja runsaammalle kuntalaisten osallistumis- ja harrastamismahdollisuudelle. Kunnallisten kulttuuritoimijoiden tehtävänä on antaa mahdollisuus oppia käyttämään kulttuuria ja nauttimaan siitä katsojana, lukijana, kuuntelijana, tekijänä.

4.2. Kulttuurityötä tekevien järjestöjen ja seurojen rooli

Nykytilanteessa järjestöjen, yhdistysten ja seurojen merkitys kunnan kulttuurin kentässä on erittäin suuri ja kulttuuritoiminta on siksi haavoittuvainen. Vapaaehtoisuuteen ja omaan aktiivisuuteen perustuva harrastaminen on toisaalta erittäin antoisaa, mutta elämäntilanteiden muuttuessa muutaman kantavan voimahahmon puuttuminen yhdistyksestä johtaa nopeaan toiminnan supistumiseen. Pitkäjänteistä ja sitoutunutta työtä ei voida vaatia yhdistyksiltä samalla tavoin kuin kunnalliselta kulttuuritoimelta.

Kulttuurityötä tekevät seurakunnat ja järjestöt ovat aisapari kunnallisen kulttuuritoimen kanssa. Niiden toiminta mahdollistaa huomattavasti runsaamman tarjonnan ja harrastusmahdollisuudet kunnassa kuin mihin kunnallisella toiminnalla on resursseja.

Järjestöt toivovat kunnalta tukea - lisää avustuspäärahajoja ja tukea käytännön työhön, kuten tiedottamiseen, markkinointiin, koordinointiin ja toiminnan kehittämiseen.

Kulttuuritilat kokonaisuutena on suuri kysymysmerkki tällä hetkellä. Tilat ovat osin huonokuntoisia tai tarkoitukseen sopimattomia, tilavuokrat tai ylläpitokustannukset rasittavat seuroja. Mäntsälästä puuttuu suuri, konserteille ja teatterille soveltuva sali.

4.3. Paikallisidentiteetin vaaliminen ja vahvistaminen

Keitä me mäntsäläläiset olemme? Miten tähän on tultu? Miten uudet mäntsäläläiset juurtuvat tänne ja mitä heillä on annettavanaan mäntsäläläisyyteen?

Mäntsäläläisyys on vuosisatojen varrella muuttunut ja muuttuu yhä kiihkeämmällä vauhdilla muuttovoiton seurauksena. Uusien kuntalaisten juurtumiseen ja paikallisidentiteetin muodostumiseen vaikuttavat myös harrastus- ja vapaa-ajan mahdollisuudet. Mielenkiintoinen museo, paikkakunnan menneisyyden tunteminen ja huolella hoidettu kulttuurimaisema auttavat kuntalaista kokemaan, että tänne hän kuuluu.

Mäntsälällä on monia vahvoja, paikallisesta perinteestä nousevia osa-alueita, joihin kannattaa panostaa. Näitä ovat esimerkiksi kansanmusiikki, teatteri, kädentaidot ja ruokakulttuuri. Yhteistyössä mm. kansalaisopiston, musiikkiopiston ja eri järjestöjen kanssa paikallisidentiteettiä voidaan eri tavoin tukea. Tapahtumien suunnittelun pohjana voisi monipuolisella tavalla olla vahva paikallinen perinne. Tästä on olemassa hyviä esimerkkejä, kuten Keisarin Kalaasit ja Sepän Soitto. Myös Sälinkään kartano on vuosia tehnyt hienoa työtä paikallisen ruokakulttuurin tunnetuksi tekijänä.

Sanaa kotikutoisuus on aiemmin tekstissä käytetty hieman negatiivisessa sävyssä, mutta asian voi kääntää myös täysin päinvastaiseksi: kotikutoisuudesta, arjen asioista ja osaamisesta tehdään vahvuus. Paikallinen omaleimaisuus on se pohja, josta luodaan uutta, kuntalaisten henkistä kasvua tukevaa toimintaa. Näkökulmiin ja käsittelytapoihin on pyrittävä etsimään myös tavanomaisesta poikkeavia, uusia käyttäjäryhmiä kiinnostavia muotoja.

5. Toimenpideohjelma

Työryhmän toiminnan aikana on selkeästi erottunut tiettyjä asioita, joihin lähivuosina tulisi saada muutoksia, jotta kulttuurin tuottaminen, harrastaminen ja siitä nauttiminen olisi Mäntsälässä nykyistä toimivampaa ja elinvoimaisempaa. Näitä muutosta kaipaavia asioita ovat kulttuuritilakysymys, kunnan avustuspolitiikka sekä kulttuurisihteerin/kulttuuriohjaajan puute. Kunnan talouden lähivuosien ennusteet eivät ole hyviä, tämä on toki myös kulttuuritoimen suunnittelussa huomioitava. Seutuyhteistyö saattaa tuoda tullessaan uusia ratkaisuja.

5.1. Tilat kulttuurin käyttöön

Mäntsälässä kulttuuritilojen puute on merkittävä rasite kulttuurin harrastamiselle ja kulttuuritapahtumille. Kirkko on kaunis ja akustisesti hyvä, mutta se soveltuu vain tiettytyyppisille musiikkiesityksille. Seurojentalo on remontin jälkeen upeassa asussa ja toimii pienimuotoisissa teatteri- ym. esityksissä, mutta tekniikaltaan se on puutteellinen. Valtuustosalin ongelmana on ennen kaikkea se, että tilan varsinaista käyttöä (kokoukset, koulutukset, seminaarit) ei pystytä häivyttämään. Tilaisuuden juhlallisuus kärsii tästä jossain määrin. Myös monitoimitalo ja vaikkapa koulujen juhlasalit ovat erinomaisia tiloja tiettyihin tilaisuuksiin ja tapahtumiin, mutta tekniikaltaan ja muuntautumismuutoksiltaan rajallisia.

Tilojen osalta kulttuuritoimintaa tekevien yhdistysten ongelmat ovat myös hyvin käytännönläheisiä. Osa toiminnasta tarvitsee tilaa, josta tavaroita/lavasteita/soittimia jne. ei tarvitse siirtää tilan muun käytön vuoksi pois jokaisen tapahtuman/harjoituksen jälkeen. Eri tahot joutuvat myös ”kilpailemaan” samoista tiloista, esimerkiksi kansalaisopiston kurssit ja teatteriesitykset Seurojentalolla. Kunnan perimät tilavuokrat rasittavat pitkälti talkoovoimilla pyöriviä yhdistyksiä.

Näyttelytilojen osalta tämänhetkinen tilanne on kohtuullinen. Mäntsälän Taideyhdistys on vuokrannut tilat Apposen kiinteistöstä ja näyttely- ja harrastustiloihin ollaan tyytyväisiä. Myös kansalaisopisto käyttää Apposen tiloja. Ongelmana on epävarmuus tulevaisuudesta. Apposen kiinteistön ja koko sitä ympäröivän alueen jatkokäyttö on pitkään ollut keskustelun alla eikä selkeitä päätöksiä ole saatu aikaan.

Vanhoja tehdaskiinteistöjä on muualla maassa onnistuneesti saneerattu kulttuuritiloiksi ja käsityöläisten ja pienyritysten tarpeisiin soveltuviksi. Apposen kiinteistön koko ja keskeinen sijainti sopisivat hyvin vastaavanlaiseen käyttöön. Talon nykyinen kunto on kohtuullinen ja sinne on taideyhdistyksen lisäksi sijoittunut useita muita vuokralaisia. Suurimpana ongelmana tällä hetkellä on tilojen esteettömyys – pyörätuolilla liikkuvien tai muulla tavoin liikuntarajoitteisten henkilöiden on hyvin hankala saapua tutustumaan näyttelyihin. Apposen kiinteistön osalta olisi mahdollista ja perusteltua selvittää kiinteistön jatkokäyttö huolellisesti, eikä tehdä lyhytnäköisiä ratkaisuja.

Mäntsälässä on suuri tarve saada kuntalaisten käyttöön toimivat kulttuuritilat, joissa saman katon alla olisi monia toimintoja. Tulevaisuudessa Kulttuurikeskus voisi pitää sisällään näyttely- ja työtiloja taiteilijoille, näyttelytilat museolle, kirjaston, yhdistysten omia tiloja ja mahdollisesti musiikkiopiston ja kansalaisopiston tiloja. Pysyvää näyttelytilaa tarvittaisiin myös kuvanveistäjä, professori Heikki Varjan tölle. Varjan perikunta on ollut kiinnostunut sijoittamaan Mäntsälään Heikki Varjan tölle pysyvän näyttelyn, mutta ehtona on tölle soveltuvien näyttelytilojen löytyminen.

Vaihtoehtoisesti Apposen kanssa on esitetty Meijerin kiinteistön kunnostamista. Se on rakennuksena kulttuurihistoriallisesti merkittävä, näyttävä ja sijaitsee keskeisellä paikalla, mutta on kooltaan huomattavasti pienempi kuin Apponen. Tällä hetkellä rakennuksen kunto on heikko ja siinä on kosteusvaurioita. Lyhyellä aikavälillä Monitoimitaloon voisi pienin muutoksin saada näyttelytilaa taiteelle tai esimerkiksi museolle.

5.2. Avustukset

Mäntsälän kunnan kulttuuritoimen myöntämien avustusten jakoperusteita on uudistettu vuoden 2006 alusta ja pääosin uudistus on otettu myönteisesti vastaan. Se suuntaa avustuksia aikaisempaa enemmän kulttuuritoiminnan suuntaan ja mahdollistaa seudullisten (Kuuma) yhteishankkeiden tukemisen tapauskohtaisesti. Jaossa oleva avustussumma on kuitenkin pysynyt samalla tasolla kuin viime vuosina, joten häviäjiä ovat olleet erityyppiset yhdistykset, jotka hakevat avustusta lähinnä jäsentensä virkistykseen/kunnan ylläpitämiseen. Heidän saamansa avustussummat ovat hieman pienentyneet. Edelleenkin kulttuuritoimen avustuksia ei myönnetä yksityisille henkilöille.

Uudistettuja periaatteita on nyt sovellettu vuosi ja hienosäätöä tarvitaan vielä, mm. seudullisten hankkeiden osalta mukaan on otettava Kuusikunta-yhteistyö.

Selkeä epäkohta on ennen kaikkea avustuksiin kunnan budjetissa vuosittain varattu summa. Vuonna 2006 määrärahaa on käytettävissä 22.800 euroa. Asukasta kohden laskettuna summa on n. 1,44 €/asukas. Kunnat saavat valtionosuutta yleiseen kulttuuritoimintaan asukasta kohden määrätyn yksikköhinnan mukaan. Tällä hetkellä yksikköhinta on n. 3,5 €. Epäsuhta on melkoinen vaikka huomioidaankin se, ettei valtionosuutta kokonaisuudessaan ole tarkoitus suoraan siirtää avustuksiin. Mäntsälässä järjestöjen osuus kulttuuritoiminnasta on kuitenkin niin merkittävä, että nykyistä huomattavasti suurempi summa tulisi suunnata avustuksiin. Yleisestikin työryhmän mielestä

kunnalle kulttuuritoimintaan tuleva valtionosuus tulisi siirtää kokonaisuudessaan kulttuuritoimen budjettiin, jolloin sitä voitaisiin avustusten lisäksi käyttää toimintaan ja työntekijän palkkaukseen.

5.3. Kulttuuritoimen työntekijä

Lain mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Mäntsälässä kulttuuritoimen hoitoon on amanuenssin työajasta varattu 15 %. Tämä ei millään tavoin riitä kulttuurisektorin tilanteen helpottamiseen. Kuntaan tulisi saada kulttuurisihteeri tai kulttuuriohjaaja. Kulttuuritoimen nykyinen talousarvio ei mahdollista toiminnan laajentamista, mutta kulttuuritoimen työntekijä tulisi helpottamaan järjestöjen työtä toimimalla yhdysiteenä eri tahojen välillä. Kulttuuritoimen valtionosuuden siirtäminen tosiasiallisesti kulttuuritoimen budjettiin toisi osaltaan ratkaisua myös kulttuurisihteerin palkkaukseen. Kulttuurisihteeri voisi hoitaa järjestöjen tukena mm. markkinointia ja tiedotusta. Hän olisi mukana luomassa uusia yhteistyömuotoja ja kokoamassa toimijoita kulttuurin eri osa-alueilta.

Seutuyhteistyön mahdollisuudet on selvitettävä. Kulttuurisihteeri/kulttuuriohjaaja voisi olla useamman kunnan yhteinen. Kuusikuntien välisiä yhteistyömahdollisuuksia selvitettäessä tätä mahdollisuutta on jo alustavasti pohdittu. Eri kunnilta löytyy vahvaa osaamista kulttuurin eri osa-alueilta. Niiden käyttäminen hyödyttäisi kaikkia ja monipuolistaisi alueen kulttuuritarjontaa.

6. Kulttuurivisio vuoteen 2015

Visio – hahmotelma tulevaisuudesta. Millainen kulttuurikunta Mäntsälä haluaa olla? Millä keinoilla siihen päästään?

Vuoteen 2015 mennessä seuraavat kulttuuritoimintaan liittyvät asiat ovat kunnossa:

- on ratkaistu, mitä kulttuuritiloja Mäntsälään rakennetaan/kunnostetaan. Tavoitteena on saada asianmukaiset ja toimivat tilat kulttuuritapahtumille ja harrastetoiminnalle. Tilojen käyttökustannusten/vuokrien osalta huomioidaan järjestöjen tekemä merkittävä työ paikallisen kulttuurin hyväksi. Kuntalaiset viihtyvät tiloissa ja kokevat ne omikseen.
- järjestöjen avustuksiin ja kulttuuritoimen budjettiin käytetään vuosittain vähintään kunnalle valtionosuutena tuleva summa
- kunnassa on kulttuurisihteeri/kulttuuriohjaaja joko kunnan omana työntekijänä tai tehtävä hoidetaan seudullisena yhteistyönä. Vaihtoehtoisesti kunnassa/seudullisena toimii kulttuurin osaamiskeskus, josta kunta ostaa kulttuuripalvelut.
- harrastaminen ja kulttuurista nauttiminen on tehty mahdollisimman helpoksi kaikille kuntalaisille, riippumatta heidän iästään, asuinpaikastaan, koulutustaustastaan tai liikunta- tai muista esteistään
- kulttuuritoimijat ovat verkostoituneet, kulttuurisihteeri koordinoi toimintaa ja on toimijoiden tukena toiminnan järjestelyissä. Järjestöt toimivat aktiivisesti ja kuntalaisten on helppo lähteä mukaan toimintaan
- kirjasto, musiikkiopisto, kansalaisopisto, käsityökeskus ja museo toimivat asianmukaisissa ja riittävässä tiloissa. Musiikkiopiston oppilaspaikat ovat kysyntää vastaavalla tasolla ja taiteen perusopetus on nykyistä merkittävämmässä roolissa

- kulttuurimaisema ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät rakennukset ovat hyvässä hoidossa ja kunnossa. Säilytettävät rakennukset eivät ole tyhjillään, vaan niissä on mielekästä toimintaa
- Mäntsälässä on vuosittain muutamia suurempia tapahtumia, jotka kiinnostavat kävijöitä myös valtakunnallisesti. Tapahtumien lähtökohtana on vahva paikallinen perinne ja osaaminen. Tapahtumien järjestelyissä on mukana laaja järjestöjen ja talkoolaisten joukko ja myös kunnan rooli on merkittävä. Kuntalaiset kokevat tapahtumissa ja niiden järjestelyissä mukana olemisen mielekkääksi ja tuntevat ylpeyttä oman paikkakunnan osaamisesta. Sepän Soitto on kehittynyt valtakunnalliseksi musiikkitapahtumaksi. Myös paikallisesti ja seudullisesti kiinnostava kulttuuritarjonta on vireää ja innostaa kuntalaisia osallistumaan.

Ilo kulttuurista elää Mäntsälässä.